

Statistika obchodu s cukrem s Ukrajinou

STATISTICS OF SUGAR TRADE WITH UKRAINE

Objektivně lze v této věci konstatovat, že bilance obchodu s cukrem mezi Ukrajinou a EU či Českem za uplynulé období (ještě před započítáním válečného konfliktu) byla pro obě strany marginální. Trh EU nebyl s ohledem na platná celně tarifní opatření pro Ukrajinu nijak atraktivní a objemem významný. Nicméně po dočasném zrušení cel na dovozy cukru do EU se zajímavou položkou stává. Dalším nepominutelnou skutečností je i to, že obchodní politika EU musí v rámci přijatých multilaterálních obchodních ujednání směřovat k bezpodmínečnému uplatňování politiky „pravidla čistého vývoze“. Smyslem tohoto pravidla je nejen omezování „spekulativních“ obchodů mnohdy realizovaných nadnárodními společnostmi, jejichž primární cíle nemusí vždy být shodné s národními výrobci. V praxi jde o to, že v dané zemi je vyrobeno menší množství, nežli je potřeba k zabezpečení dostupnosti dostatečného množství komodity na lokálním národním trhu, a i přesto je daná komodita vyvážena. Dochází tím ke zneužívání celně tarifních opatření, jejichž cílem má být podpora určitých subjektů. V minulosti docházelo k tzv. „swap-trades“, kdy se v rámci tarifně celních opatření EPA/EBA, CXL dovážel cukr (původem např. z Brazílie), který se nejprve dovezl do země, na kterou se tarifně celní opatření vztahuje, a z ní se vyvezl posléze jako cukr její provenience.

Cukrovarnický sektor napříč EU již dříve avizoval riziko možné ztráty podpory pro Ukrajinu, pokud nebude nalezen přijatelný kompromis. S ohledem na významné ekonomické dopady války s Ruskem, a to nejen pro Ukrajinu (ztráta trhů v severní Africe a střední Asii ve prospěch Ruska), a významné ekonomické problémy pro výrobce cukru v EU, které přinese navrhovaná dohoda o volném obchodu se sdružením MERCOSUR v zatím předložené podobě, lze konstatovat, že cukrovarnický sektor je ve velmi obtížné situaci. Dovozy cukru z Ukrajiny byly sice v důsledku nařízení EP a Rady (EU) č. 2024/1392 ze dne 14. 5. 2024 a prováděcího nařízení Komise EU č. 2024/1671 ze dne 6. 6. 2024 do konce roku pozastaveny, nicméně už nyní jsou signály, že se ukrajinský cukr hromadí na celních skladech v České republice a čeká na uvolnění omezení od 1. 1. 2025.

Dovozy cukru do ČR

Dovozy za období 02/1999 až 11/2012 byly dle statistických údajů ČSÚ nulové. Za období 12/2012 až 09/2022 bylo dovezeno celkem 328 t v hodnotě 5,4 mil. Kč. Návazně na celně tarifní opatření EU bylo od října 2022 do září 2023 dovezeno **22,1 tis. t cukru**. Objem dovezeného cukru z Ukrajiny za h. r. 2022/2023 dosáhl téměř 99 % objemu dovozů cukru do ČR z tohoto teritoria za celé období 1999/2023. Dovozy cukru za h. r. 2022/2023 vzrostly díky zavedení celně tarifního opatření na dovozy vybraných zemědělských komodit z Ukrajiny oproti celkovým dovozům 02/1999 až 09/2022 o 21,8 tis. t, tj. o 6 640 %! Průměrný podíl

celkového dovozu cukru z Ukrajiny do ČR na celkovém dovozu z EU-28 v období 2008/2009 až 2021/2022 byl 0,024 %. V h. r. 2022/2023 se průměr zvýšil na 21,4 % (tj. více jak 90 570×!). Podíl dovozů cukru z Ukrajiny do ČR nadále rostl i v h. r. 2023/2024, dovozy do byly realizovány v množství 37,2 tis. t, tj. o téměř 70 % více než v roce 2022/2023. Nedošlo-li by k pozastavení bezcelních dovozů cukru z teritoria Ukrajiny do EU, a tím i do ČR, (limitním prahem pro pozastavení bylo množství 262 tis. t), došlo by i na predikci ČMCS, že dovážená množství cukru do Česka z Ukrajiny přesáhnou v h. r. 2023/2024 celkový objem 40 tis. t. Z dat Komise EU za h. r. 2023/2024 je patrné, že obava z nárůstu dovozů ještě do konce období předchozího ochranného opatření se naplnila, neboť dovezené množství cukru z Ukrajiny do EU k 5. 6. 2024 přesáhlo hranici 509 tis. t.

Porovnáním celkového množství dovezeného cukru z Ukrajiny za období 09/2008 až 09/2022 (328,1 t) a celkového množství dovezeného v h. r. 2023/2024 (37,2 tis. t) je rozdíl 36,9 tis. t. Podíl cukru dovezeného z teritoria Ukrajiny do ČR na celkovém dovozu cukru do ČR narostl v h. r. 2023/2024 na více než 68,2 % oproti dovozům v h. r. 2022/2023. Ze statistiky EK je zřejmé, že v h. r. 2022/2023 skončilo téměř 93 % všech dovozů cukru z Ukrajiny v 9 členských státech (Bulharsko, Česko, Chorvatsko, Itálie, Maďarsko, Německo, Polsko, Rumunsko a Španělsko) a v h. r. 2023/2024 pak téměř 85 % v 7 členských státech (Bulharsko, Česko, Chorvatsko, Itálie, Maďarsko, Polsko, Rumunsko), přičemž podíl Česka na těchto množstvích byl v roce 2022/2023 dle údajů ČSÚ 5,4 % a v roce 2023/2024 pak 7,2 %.

Dovozy do EU

Z tab. I. je dle statistiky EK patrné, že dovozy cukru z teritoria Ukrajiny do EU v hospodářském roce /2011/2022 byly 171,9 tis. t. V roce 2022/2023 bylo již dovezeno téměř 407 tis. t. Z údajů EK vyplývá, že za předchozích 12 hospodářských roků (2010/2011 až 2021/2022) byl celkový objem dovozu cukru do EU z teritoria Ukrajiny menší nežli za prvních pět měsíců roku 2022/2023 (192 tis. t dle údajů EK), to vše jako důsledek již zmiňovaného celně tarifního opatření EU. V roce 2023/2024 bylo z teritoria Ukrajiny do EU dovezeno celkem 509,7 tis. t. Objem celkem dovezeného cukru do EU v období 10/2010 až 09/2022 byl 10,5 mil. t. Podíl dovozů z Ukrajiny činil 1,64 %. Podíl cukru dovezeného z Ukrajiny do EU za h. r. 2022/2023 dosáhl 38,5 % a za h. r. 2023/2024 tento podíl narostl na téměř 53 %! Z uvedených údajů vyplývá, že dovozy cukru do celé EU závratně rostou, přičemž je nepochybné, že jde o přímý dopad zavedení celně tarifního opatření na dovozy z teritoria Ukrajiny. Průměrný podíl dovozů cukru z Ukrajiny do EU na celkových dovozech do EU se z 1,64 % za období 10/2010 až 09/2022 se v posledních dvou hospodářských letech navýšil postupně na 38,5 % a až na téměř 53 %!

Dopady dovozu cukru na liberalizaci obchodu s Ukrajinou

- Zatímco euforie na světových trzích s cukrem pokračuje a ceny na zde dále rostou, ceny v EU (průměrná tržní cena, průměrná krátkodobá cena a okamžitá hodnoty) od léta 2023 klesají.
- Očekává se však, že produkce cukru v EU za rok 2023/2024 bude kolem 5letého průměru (což není tak dobré, jak se čekalo) a začátek sezony je obtížný vzhledem k velmi vlhkým podmínkám v mnoha regionech.
- Údaje o dovozu z Ukrajiny za roky 2022/2023 a 2023/2024 dokazují, že obavy cukrovarnického průmyslu se naplňují a že neřešení situace přijatelným způsobem znásobí již tak značné ekonomické problémy cukrovarnického sektoru v EU.
- Ukrajinská vláda a cukrovarnický průmysl očekávaly v h. r. 2023/2024 vývozy do EU na úrovni 650 tis. t cukru, tj. více než 30násobek roční dovozní kvóty Ukrajiny stanovené dohodou o přidružení z roku 2014. Skutečnost dle údajů Komise dosáhla 509 tis. t (celkové množství, nedošlo-li by k jeho administrativnímu omezení ze strany EU, by přesáhlo i předpoklady ukrajinské vlády). Odhad 650 tis. t sdělily v listopadu 2023 ukrajinské orgány Komise EU. Odhady přitom vycházely z údajů známých k 14. 2. 2024 a dynamiky růstu dovozů cukru za h. r. 2022/2023 ukazují na množství přesahující 750 tis. t.
- Podle ukrajinského ministerstva zemědělství vzrostlo pěstování cukrové řepy v roce 2023/2024 o 38 %.
- Všichni analytici se domnívají, že klesající trend cen v EU je způsoben především těmito dovozy z Ukrajiny. Uživatelé (kupující) cukru při nákupu předpokládají tyto dovozy z Ukrajiny.
- Po zákazu několika účinných látek v POR používaných při pěstování cukrové řepy (přes 25 od roku 2018) je mezera ve standardech produkce stále větší.
- Pěstitelé cukrové řepy se obávají nutného snížení plochy řepy v EU v roce 2024 po nárůstu plochy cukrové řepy na Ukrajině tomto roce (+25–30 % ve srovnání s rokem 2023) a obávají se přesunu investic na Ukrajinu.
- Národní asociace výrobců cukru (Ukrsugar, listopad 2023) uvedla, že ukrajinský cukrovarnický průmysl očekává další růst ploch a produkce řepy, což by mohlo v roce 2024/2025 vést k exportovatelnému přebytku cukru ve výši přibližně 1 mil. t!
- Ceny v EU (prům. tržní cena, prům. krátkodobá cena a spotové hodnoty) začaly od léta 2023 klesat (pokles o 250 €·t⁻¹ spotových hodnot cukru). Všichni analytici se domnívají, že klesající trend cen v EU je způsoben především těmito dovozy z Ukrajiny.
- V sousedních zemích došlo k narušení jednotného trhu EU a narušení regionálních trhů, což nutí některé členské státy, aby rozhodly o jednostranných ustanoveních.
- Rozhodnutí pěstitelů cukrové řepy v EU pro setí v roce 2025 bude ovlivněno směrem ke snížení ploch a v důsledku toho budou ovlivněni i výrobci cukru.
- Přibližně 90 % plochy cukrové řepy na Ukrajině patří cukrovarnickým skupinám (společnostem) a jsou spravovány továrnami. Pěstitelé představují okrajovou část řepařské oblasti. Zdá se, že nezávislí pěstitelé za řepu dostávali naturopřírodní cukr. To by vysvětlovalo některé nezaznamenané přepravní toky cukru kamiony přes hranice se sousedními zeměmi.

Shrnutí závěrem

I přes velmi tíživou situaci, ve které se Ukrajina nyní nachází, je nutné vidět, že dovozy cukru z Ukrajiny do Česka a EU nejsou systémovým řešením, neboť i počet operujících cukrovarů na

Tab. 1. Dovozy cukru do ČR a EU dle ČSÚ a EK (říjen 2024)

Období	Dovoz do ČR (t)		Podíl Ukrajiny (%)	Dovoz do EU (t)		Podíl Ukrajiny (%)
	Ukrajina	svět		Ukrajina	svět	
2023/24	37 195	86 862	42,82	509 729	966 786	52,72
2022/23	22 111	103 405	21,38	406 777	1 056 086	38,52
2021/22	198	97 075	0,20	40 172	542 341	7,41
2020/21	0	105 805	0,00	9 404	646 026	1,46
2019/20	88	127 248	0,07	19 996	761 547	2,63
2018/19	0	94 532	0,00	35 714	784 990	4,55
2017/18	0	94 673	0,00	2 452	614 583	0,40
2016/17	0	91 214	0,00	21 164	1 014 888	2,09
2015/16	0	118 109	0,00	23 529	956 723	2,46
2014/15	0	133 695	0,00	19 090	841 185	2,27
2013/14	2	112 653	0,00	3	948 965	0,00
2012/13	40	125 673	0,03	330	1 096 698	0,03
2011/12	0	115 279	0,00	0	1 114 728	0,00
2010/11	0	79 865	0,0	0	1 201 388	0,00
Celkem	59 634	1 487 327		817 306	12 006 037	

Ukrajině je válkou zcela jistě limitován a dle našeho názoru je tak i výroba cukru výrazně nižší. Případný vývoz cukru a jeho možný nedostatek, a tudíž i nárůst cen v samotné Ukrajině dle našeho názoru ukrajinským obyvatelům ku prospěchu není. Je nutné zdůraznit, že ruská agrese na Ukrajinu je neúnosná a je naší povinností i zájmem nadále podporovat její občany. Jsme tak jako výrobci připraveni přispět svým dílem k úsilí EU pomoci Ukrajině. Domníváme se však, že toto úsilí je v současnosti bohužel mezi občany EU sdíleno nespravedlivě, přičemž zemědělství nese nepřiměřenou a neudržitelnou zátěž.

Šest významných evropských profesních sdružení (AVEC, CEFS, CEPM, CIBE, Copa-Cogeca a EUWEP) zastupujících zemědělce a výrobce cukru, obilovin a olejnin, drůbežního masa a vajec vyjádřilo silné obavy z dopadu neomezeného dovozu z Ukrajiny a potřebu zdůraznit nutnost dalšího zlepšení návrhu Komise týkajícího se obnovení ukrajinských autonomních obchodních opatření (ATM). V současnosti jsou zemědělské trhy EU velmi ovlivněny liberalizací obchodu s Ukrajinou. Dovážená množství cukru z Ukrajiny jsou alarmující ve srovnání s obdobím před liberalizací obchodu. To má vážný dopad na výrobce v EU.

Výrobci cukru z EU opakovaně deklarovali, že jsou připraveni přispět, pokud budou zavedena konkrétní opatření, která zajistí snížení jejich zátěže. Výrobci cukru sdružení v Českomoravském cukrovarnickém spolku podporují návrh na změnu stávajícího mechanismu ATM pro dovozy z teritoria Ukrajiny, který navrhuje zavedení dovozních limitů pro jakoukoli zemědělskou komoditu podléhající liberalizaci obchodu na základě ročního nebo čtvrtletního průměru za kombinované roky 2021 a 2022 s kratší aktivační dobou 10 dnů (místo 21 dnů). Výrobci cukru v Česku a EU jsou přesvědčeni, že nastavení referenčních prahových hodnot na průměrných údajích pouze z 3. a 4. čtvrtletí 2021 a let 2022 a 2023 nebylo objektivně odůvodněným řešením, protože dopad dovozu během posledních dvou let již překonal všechna očekávání a způsobil našim zemědělcům a výrobcům mnoho problémů.

Josef Pojer, ČMCS